

HRVATSKI NARODNI PREPOROD

- polovicom 20-tih god 19.st osjećaju se nova društvena kretanja. Na Požunskom saboru 1825. Mađari traže uvođenje mađarskog kao obvezatnog jezika u hrvatske škole, što Hrvatski sabor 1827. i usvaja.
- Potpuno odnarođivanje
- Dijalektalna književnost stagnira, zvjezdani trenuci dubrovačke književnosti završavaju

Ipak nešto se pokreće. U redovima hrvatska mlada inteligencija budi se osjećaj za značaj nacionalnog i to prije svega prema kodifikaciji svoga jezika kao potvrde identifikacije naroda. Stvoreno je ozračje za *narodni preporod* tj *ilirski pokret*.

- terminom **hrvatski narodni i književni preporod** označava se razdoblje od 1813. do 1860. kad se javlja nova književna generacija na čelu s A. Šenoom.
- **ILIRIZAM** – ideja kulturnog ujedinjavanja južnih Slavena.
- **1843.** Ivan Kukuljević Sakcinski održao prvi politički govor na hrvatskom jeziku u Saboru.
- **1842.** Stanko Vraz pokreće časopis *Kolo* (Rakovac, Ljudevit Vukotinović – Vrag, Rak i Vuk kako ih Gaj zove). koji se zasniva pretežno na književnom radu, a ne društvenoj problematici.
- **1839.** prva hrvatska povjesna tragedija *Juran i Sofija* (u Sisku) I. K. Sakinskog
- dominantni žanr je lirika: budnice, davorije
- drama: Dimitrija Demeter (*Teuta*, libreto prve hrvatske opere *Ljubav i zloba*), Sakcinski, Ivan Trnski, Dragojla Jarnević
- prvo povjesni roman: Ivan Krstitelj Tkalcović: *Severilla ili slika iz progonstva kršćanah u Sisku*
- putopis: Matija Mažuranić: *Pogled na Bosnu*
- najuspjeliji spjev je *Smrt Smail – age Čengića*

Opće karakteristike:

- dok je u svijetu naglašen individualizam kod nas je više kolektivizam
- prihvatanje novoštokavštine kao književnog jezika
- po predlošcima europske tradicije mi još tražimo vlastiti kanon
- europski junaci su povućeni, introvertirani, pesimistični, a kod nas vlada polet, optimizam, dinamika

LJUDEVIT GAJ (Krapina 1809. – 1827)

- nije zapravo imao nikakvih književnih pretenzija, već samo političkih. Razmišlja o problemu pravopisa (onda ih je čak 6 u Hrvatskoj). Shvaća da je zajednički književni jezik osnova za političko djelovanje.

- U Pešti objavljuje **1830.** *Kratku osnovu horvatsko-slavenskog pravopisanja* – prvi važniji dokument preporoda. (hrv-njem izdanje) Uvodi dijakritičke znakove za Č,Ć,Ž,Š....
- **1835.** izlaze Gajeve *Novine Horvatsczke* s kulturno-zabavnim prilogom *Danicom Horvatsczkom, Slavonszkom i Dalmatinsczkom.* (Narodne novine i Danica Horvat.....)
- **1836.** štokavsko narječe postaje književnim jezikom u cijeloj Hrvatskoj, a novine postaju Novine ilirske i Danica ilirska

IVAN MAŽURANIĆ: Smrt smail-age Čengića

- 1873 - 1880. hrvatski ban
- Mažuranić je počeo pisati pjesme već kao gimnazijalac u Rijeci. Od 1841. do 1845. bio je suradnik Gajeve *Danice*. 1844. godine objavio je svoje najveće i najznačajnije djelo, ep *Smrt Smail - age Čengica*. Tim djelom, u kojem su sretno prevladali klasični i dubrovački utjecaji kao i utjecaji narodne poezije, Mažuranić je stvorio klasičan junački ep, koji se kompozicijski i misaono uzdiže nad čitavu ilirsku poeziju.
 - *Njemačko – ilirski slovar* / 1844. dopuna *Osmana*, 14. i 15. pjevanje (suživio se s tekstom, usvojio stil, stih i jezik)
 - **Smrt Smail-age Čengića** (1845) – koncipirano je na osnovi jednoga, sporednog povijesnog događaja, i postalo je simbol vremena. Dojmila ga se vijest da je 1840. poginuo od osvetničke ruke hercegovački paša i turski junak Smail-aga Čengić u istočnoj Hercegovini. Događaj je bio samo podloga i on ga je dosta izmijenio.
 - djelo je u osnovi scenska tvorevina: **Agovanje** (prolog), **Noćnik**, **Četa**, **Harač** (vrhunac i rasplet) i **Kob** (epilog) se mogu shvatiti kao pet aktova drame.
 - **Agovanje**: dane su značajke glavnih ličnosti i smjernice radnje. Aga muči Crnogorce. Tu je i motivacija postupka drugog aktera, Novice, koji će biti izdajnik.
 - **Ekspozicija**: u prvom plan je Novica koji hita osvetnicima i prevaljuje put od svjetlosti i tame.
 - **Četa**: na scenu se uvodi društvena zajednica kao cjelina
 - **Harač**: središnji sukob
 - **Kob**: simbolična slika prolaznosti sile na zemlji (teza spjeva), koja zrači vjerom u pravdu i pobjedu dobra i zla. Kob je pjesnikova poruka.

Vrsta: Umjetnički ep (antiep – jer Smail – aga nije junak)

Vrsta stiha: Slobodni

Mjesto radnje: Hercegovina

Vrijeme radnje: XVI. stoljeće

Tema: Krvnički život Smail-age Čengića

Osnovna misao: Povijest nikad neće dobro suditi o zlikovcima ma koliko njihova djela bila velika

Lica: Smail-aga Čengić, Novica, Durak, Hasan, Mujo, Mer, Jašar, Bank, Saruk

Ritam : umjereni polagani

PROTOREALIZAM (predrealizam 1860 – 1881)

- početak je 60-ih i Hrvatska se još nalazi u neprestanoj borbi za očuvanjem identiteta od mađarskih presizanja. Ukinuta je diktatura Bachovog apsolutizma, Hrvatska je pod Ugarskom.
- i književnost je bila u krizi. Stari naraštaj pisaca je prestao pisati (a neki su već i umrli)
- u to vrijeme posebno mjesto u književnosti zauzima dramski žanr jer je glumište bilo mjesto gdje se pisac mogao izravnije obraćati svom slušatelju.

AUGUST ŠENOA

- **August Šenoa** se javio člankom *Naša književnost* (1865 u *Glasonoši*) i pesimistički govorio o stanju u književnosti. Smatra da književnost mora djelovati na socijalni život. U hrvatskoj se povijesti trebaju tražiti teme za književna djela. Taj je članak ne samo njegov program nego i program cijelog razdoblja. On je središnja književna ličnost 19. st. **Tvorac je hrvatskog romana**, reformator kazališta,
- On je dao pečat cijelom tom razdoblju u čijoj su sjeni ostali svi ostali
- Bio je feljtonist, urednik, pripovjedač, romanopisac, dramatičar. Označio je konačni prodror književnosti u široke čitalačke mase i oformio je prve estetske kanone u književnosti. Svu je svoju literaturu usmjerio na društvene probleme Hrvatske i Zagreba, posebno Zagreba kao kulturnog i političkog središta Hrvatske. Feudalni sloj još drži ekonomske pozicije, ali politički pada. Malograđanska sredina je sve više nezadovoljna svojim društvenim položajem.
- **Šenoa se opredijelio za štokavsko narječe** kao narječe na kojem piše pa ni likove ne karakterizira govorom. Ostvario je temelje u književnosti, kako jezične tako i tematske. **Njegova su djela prosvjetno-didaktička**. Njegov roman Zlatarovo zlato prvi je povjesni roman novije hrvatske književnosti. (1871)
- Njegovi povjesni romani imaju **dvije fabule** : zabavnu (obično je to ljubavna fabula) i poučnu (povjesna – Šenoa smatra da je povijest učiteljica života). To su pravi povjesni romani koji još uvijek ne dopuštaju povjesnim ličnostima slabe karakterne osobine
- Gotovo se uvijek dugo priprema za pisanje romana tako što proučava stare spise i arhive.
- Smrću Augusta Šenoe 1881. završava ovo razdoblje koje napravilo pomak od budničarstva do modela predrealističke proze i suvremene tematike.

ZLATAROVO ZLATO

- roman je tiskan u časopisu *Vienac* čiji je urednik sam Šenoa
- roman koji se savršeno uklapa u Šenoine ideje o tome kako treba pisati
- likovi su crno – bijeli (ili su pretjerano dobri ili pretjerano loši)
- povjesnu fabulu iz povijesti grada Zagreba, začinjava ljubavnom pričom o ljubavi Dore Krupićeve i Pavla Gregorijanca koja ne završava sretno
- roman počinje obraćanjem *Štiocu* (čitatelju) gdje nam autor govori o čemu će pisati, ali i time daje do znanja da mu možemo vjerovati
- piše držeći se Gajevih temelja, standardnim jezikom sa štokavskom bazom, pa likovi nemaju govornu karakterizaciju

PRIJAN LOVRO 1873 (Lovro Mahnič) – crtica po istini

- književnoteorijski stavovi Augusta Šenoe koji izviru iz ovog djela: čitaju žene, čitaju lošu literaturu, u hrv. književnosti ničeg novog ni originalnog
- Kompozicija djela (početak i kraj sadašnjost)
- Priopovjedač autorski (povjerenje)
- prvi put se uvodi priča o tragičnoj sudbini intelektualca seoskog podrijetla, čiji teški životni put završava tragedijom.
- Glavni junak je pohrvaćeni slovenski jezikoslovac, priopovjedačev prijatelj sa studija iz Praga, Lovro, koji zbog materijalnih i ljubavnih nevolja život završava samoubojstvom
- Lovrino školovanje za svećenika motivirano obiteljskom željom za sigurnošću i časnim zanimanjem člana obitelji
- Lovro se bitno razlikuje od svojih vršnjaka (učenjem, pogledima na svijet)
- Ženski likovi u funkciji karakterizacije Lovre (nestalan, nesiguran, naivan)
- obilježja romantičnog junaka u Lovrinom odnosu prema životnim vrijednostima
- Lovro ne uspijeva unatoč svojim iznimnim sposobnostima
- Ono realistično (realističko prikazivanje stvarnosti, 3. l. jednine)

Priopovjedački opus Šenoe je najčešće vezan za građu iz suvremenog života Hrvatske, odnosno Zagreba. Obrađivao je teme koje će se kasnije još širiti kod njegovih sljedbenika: propadanje seljačkih zadruga, propadanje plemstva, problemi selo – grad, intelektualac u maloj sredini...

Priopovjedač u Pragu upoznaje profesora jezikoslovlja **Lovru**, s kojim uskoro postaje cimer. Lovro se rodio u seljačkoj obitelji kod Postojne, a roditelji su ga poslali na bogosloviju u Ljubljani, ali mladić nije osjećao sklonost prema celibatu (po povratku u zavičaj zaljubio se u djevojku **Malvinu**, a potom se i teško razbolio) pa su ga raspopili. Po povratku ne nalazi na razumijevanje oca te se mora vratiti u Ljubljani gdje postaje odgojitelj sina vladina predsjednika. Na jednoj zabavi upoznaje **Ferdinanda N.** koji ga upoznaje sa svojom ženom. To je Malvina! Ona mu priznaje da je i ona njega voljela, ali se zbog nemogućnosti njihove ljubavi udala za drugoga. Predsjednik je vrlo zadovoljan s Lovrom pa mu po svojim vezama traži namještenje. Lovro se vraća kući, a nakon što mu iz Beča stiže negativno rješenje njegove molbe za posao, zapada u vrućicu.

Otac ga ipak šalje u Beč na vlastiti trošak. Lovro živi bijedno, ali mnogo uči. Ipak se nakon nekoliko godina mora vratiti jer mu je otac sasvim financijski iscrpljen. Nakon toga radi kao učitelj u Hrvatskoj i u Pragu.

Lovro upoznaje priopovjedača sa slovenskom obitelji, očiju ka s **Minkom** te je odluči oženiti zbog njenog imetka, nadajući se da će tako izvući vlastitu obitelj iz nevolje. Na nesreću, Minka zapravo nije imala imetka pa je vjenčanje propalo. Na nagovor Dalmatinca **Ante L.**, Lovro odlazi u Dalmaciju da se oženi bogatom djevojkom, ali njen stric obustavlja vjenčanje kad dočuje da Lovro želi djevojku samo zbog novca. Nakon tog posljednjeg neuspjeha, nesretni Lovro prereže si grkljan.

REALIZAM

Realizam je književnopovijesno razdoblje koje se u europskim književnostima započinje 30-ih godina i traje do 80-ih / 90-ih 19. st.

- razvijaju se prirodne znanosti i filozofija. Znanost je postala ključ svega, kao neko rješenje za sve probleme čovjeka – taj pristup životu i svijetu se naziva **SCIJENTIZAM** (Hippolyte Taine: na čovjekovu ličnost djeluju i društvo i odgoj i nasljeđe).
- **POZITIVIZAM** (Auguste Comte) – vjeruje se u ono što je činjenično dokazivo. Pozitivno je ono činjenično dokazivo.
- utječu na književnost

Roman postaje temeljni žanr, na kojemu se odgojila čitalačka publika još u romantizmu. Sad je popularan jer je kao «**zrcalo stvarnosti**»: i dobro i loše, prikazuje tipične ljude u tipičnim okolnostima – važno da je istinito.

- idealiziranih junaka iz romantizma nema
- likovi su predstavnici društvenih slojeva (na njih utječe socijalni položaj)
- realistički su opisane ljudske osobine (vrline i mane)
- romani iznose probleme društva i po mogućnosti pružaju moguće rješenje problema (problem braka)

Kritičan – uočava probleme, kritizira

Tipičan – zagrebao je u sve slojeve društva i tražio tipične predstavnike. Jedan za se.

- **pripovjedač je u 3. licu jednine** baš zato da se izbjegne subjektivnost.

Francuska – Stendhal (zrcalo stvarnosti) Roman *Crveno i crno*; G. Flaubert *Gospoda Bovary*; E. Zola *Germinál*

Engleska – Charles Dickens *Oliver Twist, Tom Sawyer*, sestre Bronte *Orkanski visovi*

To je roman viktorijanskog razdoblja koji kritizira stvarnost, socijalnu nepravdu

Rusija – rani realizam: razvoj pripovjednih oblika (Gogolj)

- srednji realizam: Ivan Sergejevič Turgenjev *Lovčevi zapisi*
- visoki realizam: Fjodor Mihajlovič Dostojevski i Lav Nikolajević Tolstoj

NATURALIZAM: u razdoblju od 1870 – 1890 u europskim je zemljama prisutan kao književni pokret (slijedi nakon realizma)

- na njega je utjecao Hippolyte Taine.
- svjetom zapravo vlada zakon uzročnosti zbivanja
- prikazuje ružnu stranu života

FJODOR MIHAJLOVIČ DOSTOJEVSKI: Zločin i kazna

- najveći predstavnik ruskog realizma uz Tolstoja. Zbog političkih sukoba je 1849. bio osuđen na smrt, zatim pomilovan i prognan u Sibir gdje je proveo 10 godina.
- počeo je kao sljedbenik Gogoljevog realizma, ali se nakon robije mijenja kao književnik pa je zaokupljen problemom morala, pitanjima dobra i zla, krivnje i odgovornosti.
- Utjecao je snažno na razvoj moderne zapadnoeuropske proze 20. stoljeća.
- za života mu je *Zločin i kazna* omogućio slavu.
- žanrovski ga je teško odrediti (**kriminalistički, društveni, psihološki**), ali jedno je sigurno da je ROMAN IDEJA (raspravlja o pitanjima koja ga muče nakon Sibira: grijeh, kazna, pravda...)
- ROMAN: petrogradski student **Raskolnjikov**, koji se iz «viših ciljeva» odlučio na zločin...daje sliku bijede velegradske sirotinje i psihološku razradu lika i njihovih

unutarnjih sukoba oko vlastitih postupaka. Raskolnikov ljude dijeli na OBIČNE i NEOBIČNE pa kako bi potvrdio svoju teoriju ubija Aljonu Ivanovnu.

- **Roman koji najavljuje razdoblje modernizma** jer se polako mijenja pozicija pripovjedača – **iz 3. lica jed. U 1. l. jd.** / teme se okreću **psihi pojedinca** pa je roman u nekoliko navrata oblikovan kao monolog Raskolnikova / ovo je roman o savjesti / u romanu se pojavljuju motivi snova koji govore o Raskolnikovljevim previranjima (san je element naturalizma)
- Lik Sonje Marmeladove je lik koji u romanu nosi svijetlo i nadu. Okrenuta je Bibliji i često Raskolnikovu čita ulomke iz evanđelja. Na kraju romana ostaje uz njega
- Roman počinje u jesen, a završava u proljeće što simbolizira da priča ipak ima sretan kraj

NIKOLAJ V. GOGOLJ

- potomak je siromašne obitelji porijeklom iz Ukrajine; začetnik ruskog realizma
- završio je studij – vrlo brzo se posvećuje književnosti
- pripovjedač i komediograf
- realistični elementi s mnogo ironije (Gogoljevski smijeh kroz suze)
- roman Mrtve duše – predstavlja temelj ruskog realizma i odigrao je važnu ulogu u društvenom životu Rusije, dao je realističku sliku društvenih odnosa u feudalnoj Rusiji

KABANICA

- najpoznatija Gogoljeva pripovijetka (ima fantastičan završetak)
- TEMA – prikazuje tragičnu sudbinu mladog državnog činovnika Akakija Akakijevića – prepisuje spise, u odnosu sa poslom – vrlo pravedan
- ambijent je realno prikazan – siromašan dio (zadah alkohola, pljesni) – problem siromaštva
- Akakiju realan život predstavlja problem (živi u svom svijetu) – problem komunikacije
- on želi novu kabanicu – nema dovoljno novaca – odriče se nekih stvari – kabanica postaje cilj njegova života – kada je obukao novu kabanicu taj je dan za njega najsvečaniji – sretan je i ponosan
- ubrzo mu otimaju kabanicu te on umire (nitko nije ni primijetio da više nije živ – njegova beznačajnost)
- hladan odnos – nadređeni X podređeni
- fantastičan završetak – prikazan je mrtvac koji Petrogradom noću otima kabanice
- Gogolj se suprotstavlja romantičarskom stilu

HRVATSKI REALIZAM

Traje samo desetak godina – od Šenoine smrti 1881. do 1890. Te granice treba shvatiti fleksibilno. Zapravo tek što je počeo, počeo se raspadati. Onaj pravi zreli realizam nastaviti će se u razdoblje moderne.

- Početak jest od Šenoe jer je on već afirmirao realističke pristupe u književnim djelima.
- DRUŠTVENE PRILIKE:**
- još traje mađarizacija (ban Hedervary 1883 – 1903) po principu *zavadi pa vladaj*. Totalni je rastroj među hrvatskim strankama, plemstvo propada, agrarna kriza

- pravaši na čelu s Antom Starčevićem (članovi su i Eugen Kumičić, Ante Kovačić, K.Š.Gjalski) zalažu se za samostalnu i neovisnu državu bez doticaja s A-U. Očekuju da književnost kritički utječe na društveni i politički život
- **Teme** kojima se bave su:
nacionalno pitanje
problem propadanja plemstva
socijalna problematika
odnos selo – grad tj. odlazak iz sela u grad i obratno
- **časopisi:** u njima se po prvi put predstavljaju najvažnija djela i oni su slika kulturne atmosfere tog vremena (Vienac; Hrvatska vila – Venceslav Novak; Balkan-A, Kovačić)

Najviše se razvijaju pripovijetka i roman, malo poezija, a najmanje drama.

Više nije u centru pojedinac, već je on samo predstavnik političkih ideja i stranaka te predstavnik staleža. Zato je roman najpogodnija vrsta za rješavanje problema jer omogućava iznošenje dosta građe i širine problema.

Fabula je najvažnija i nema psihologizacije junaka. Realno se iznosi život, nema previše mašte. Glavni junak je NAROD, a ne POJEDINAC.

Autori pišu najčešće o krajevima iz kojih su potekli pa se najčešće tako i dijele:

Hrvatsko zagorje: A.Kovačić, K. Š. Gjalski

Slavnija: Josip Kozarac

Istra i Hrvatsko primorje: Eugen Kumičić, Vjenceslav Novak

Pravaši (Starčević) su smatrali da – djelo treba prikazivati život onakav kakav zaista jest i bez uljepšavanja, ali ga treba i kritizirati

Narodnjaci(Šenoa) – treba se isticati moralni aspekt društva. Pisac mora prikazati život idealnim, a ne onakvim kakav zaista jest.

VJENCESLAV NOVAK: POSLJEDNJI STIPANČIĆI

- romanopisac, novelist (Senj - Zagreb).
- osam romana (*Pavao Šegota*, 1888; *Pod Nehajem*, 1892; *Podgorka*, 1894; *Nikola Baretić*, 1896; *Posljednji Stipančići*, 1899; *Dva svijeta*, 1901; *Zapreke*, 1905; *Tito Dorčić*, 1906) i oko stotinu novela (među kojima su najuspjelije *Nezasitnosti bijeda*; *U glib, Iz velegradskog podzemlja*).
- Širim tematsko-motivskih interesa i područja što ih je u svom proznom opusu obuhvatio, Novak nadvisuje sve hrvatske pripovjedače realističkoga razdoblja. Prvi u hrvatskoj književnosti tematizirao, osobito u novelama, svijet siromašnih i socijalno obespravljenih radnika, prvi se približio tzv. dnu društvene ljestvice, opisujući sirotinju, prosjake. Prvi je, također, u središte postavio hrvatsko malograđanstvo u svim njegovim aspektima.
- **POSLJEDNJI STIPANČIĆI:** vjerojatno najbolji hrvatski realistički roman. **Propadanje »jedne senjske patricijske obitelji«** analizirano je u pojedinačnim sudbinama/biografijama članova te obitelji, među kojima se napose izdvaja sudska **Lucije Stipančić**, »najprodubljenijeg i najsloženijeg ženskog lika čitave hrvatske

književnosti 19. stoljeća« (K. Nemeč). Na pozadini raspada i odumiranja jedne aristokratske obitelji pisac prati dramu tadašnjih društvenih, političkih, kulturnih i ekonomskih prilika koji su potresali Senj i okolicu. Duboka psihološka dimenzioniranost svih likova u romanu anticipira neke značajke književnosti moderne.

- **tema:** propadanje senjske patricijske obitelji sredinom 19. st.
- to je **socijalno-psihološki roman**
- **kompozicija romana:** počinje u sadašnjosti (razgovorom Valpurge i Lucije kada saznajemo da je Lucija bolesna, da je Anet umro, Juraj je otišao..), onda se vraćamo u prošlost obitelji da bi roman završio Lucijinom pa Valpurginom smrću.
- u središtu romana su **otac Ante Stipančić** (osoba koja upravlja životima svoje obitelji i lik koji fizički i psihički propada jer ne uspijeva u životu ostvariti svoje ciljeve), **majka Valpurga** (pravedna žena koja predstavlja lik tih patnica), **kćer Lucija** (lik zapostavljene žene i žrtve očevih presuda) te **sin Juraj** (ciničan i egoističan lik koji se pod utjecajem grada moralno izopačuje)
- prikazuje realističku sliku propadanja ugledne senjske obitelji, siromaštvo i bijedu
- problemi koje prikazuje Novak su vezani za društvo i obitelj

DRUŠTVENO EKONOMSKA PROBLEMATIKA je vezana za političke prilike u Hrvatskoj, odnosno kako narod nema pobuđenu svijest i oni ne pristaju na promjene (Ante – odbija se prilagoditi) i zbog toga propadaju

OBITELJSKA PROBLEMATIKA je vezana za odnose u obitelji.

- to je patrijarhalna obitelj u kojoj su svi lišeni ljubavi
- sin se stavlja na prvo mjesto, a obitelji vlada "glava kuće" Ante i njega svi trebaju slušati
- majka i kćer nemaju nikakva prava

MODERNIZAM U EUR. KNJIŽEVNOSTI

- modernizam je naziv za umjetničke stihove u drugoj polovici 19. st. Pojam *moderno* označava najčešće sukob različitih književnih poetika.
- početak- **1857** g. kada su se dogodila dva važna događaja. Charles Baudelaire objavljuje svoju zbirku pjesama *Cvjetovi zla*, a Gustave Flaubert svoj roman *Gospoda Bovary*. Zbirka znači prekretnicu u razvoju pjesništva.
- javljaju se različiti stilovi, zajedničko im je uzdizanje ljestvitele kao zadaće i svrhe umjetničkog stvaranja.
- umjetnost treba postojati radi same sebe, *l'art pour l'art*- umjetnost radi umjetnosti.

Tradicionalno pjesništvo

- pjesništvo je subjektivno, pjesnik izražava svoje osjećaje
- intimne i suvremene teme
- pazi se na formu, stih, strofу
- želi se djelovati na društvo ili se pjesmom opjevaju neke društvene pojave

Moderno pjesništvo

- poezija i pjesnikova osoba moraju se odvojiti, poezija je impersonalna, pjesnik ne izražava svoje osjećaje i svoje ja u pjesmi
- treba izbjegavati suvremenu tematiku i pjevati o univerzalnim temama i temama iz prošlosti
- pazi se na formu, ona mora biti savršena
- umjetnost postoji radi umjetnosti i sama je

sebi svrhom.

Simbolisti

- preteča simbolizma je Charles Baudelaire
- značajke- upotreba simbola, u pjesništvu nema izravnog govora već samo nagovještaj, pjesnik mora ostati nedorečen. Javljuju se 80-ih god. 19.st. – predstavljaju pravi početak europske moderne
- predstavnici: Paul Verlaine, Arthur Rimbaud
- figura **sinestezije**: u pjesničkoj slici se spajaju slike različitih osjetila

Drama

- predstavnici: Henrik Ibsen - kritičan stav prema društvu, prostor u kojem se radnja odvija je sužen, mali broj likova, piše psihološke drame, analizira moralne probleme, psihološki analizira likove, bavi se ženskim likovima, postavlja pitanja, li ne daje odgovore nego ostavlja otvorenim za čitatelje i gledatelje
- Antun Pavlovič Čehov - piše lirske drame bez glavnog junaka, radnje i dramskog sukoba. Težište drame je na ugodaju

HENRIK IBSEN

- 1828 – 1906; najveći norveški dramatičar. Otac je napustio njega i majku. Od 14 se brine za obitelj, a u 18 postaje otac vanbračnog djeteta. Nezadovoljan političkim i društvenim prilikama u Norveškoj proveo je veliki dio života u inozemstvu gdje je i napisao svoja najbolja djela.
- **prva faza** njegovog stvaranja je izrazito romantična – drame su mu pisane u stihu, teme uzete iz nacionalne povijesti, a junaci jake ličnosti uvjerene u svoj povijesni značaj
- zatim odlazi u inozemstvo jer se zatvorilo kazalište u kojem je radio i tada nekako prelazi na drame u kojima reagira na norveške prilike i približava se tzv. **drami ideja**. Prelazi na prozni izraz i suvremenu tehniku te daje kritiku malograđanskog društva i njegovog lažnog morala. Uzdiže čovjeka koji se suprotstavlja društvenim normama, a osobito mu je zanimljiva tema braka i društveni položaj žene
- u zadnjim se dramama opet udaljava od aktualnih društvenih problema i bavi se psihom junaka te tajnom nekih ljudskih postupaka
- svojim je dramama jako utjecao na europsku dramu koja se krajem 19. st razvija upravo pod utjecajem skandinavskog kazališta
- drame: **Brand; Lutkina kuća (Nora); Sablasti...**
- **Nora:** prekretnica u razvoju europske dramaturgije jer nakon tipične salonske ljubavne tematike na scenu dolazi društveno angažirana drama čiji se zaplet usredotočuje na sukob ličnosti unutar obitelji
- radnja se odvija unutar građanske kuće
- težište drame je na položaju žene u malograđanskom društvu, a sukob se odvija između Nore i njena muža Torvalda Helmera
- **tri čina, a sva tri u istoj sobi**
- Obrađuje prerastanje Nore iz uloge voljene obiteljske lutke (koju su joj namijenili muž i otac) do samostalne ličnosti. Ona doslovno evoluira i toj drami.

- služi se retrospektivnom tehnikom: što radnja više odmiče, više se otkriva prošlost koja zapravo motivira likove u postupcima.

HRVATSKA MODERNA KNJIŽEVNOST

- povijesni početak: 1895. spaljivanjem mađarske zastave (studenti odlaze u Prag i Beč)
- književni početak: 1892. kada Matoš objavljuje pripovijetku *Moć savjesti*
- završava 1914. godine (smrt Matoša, pojavljuje se Krleža i A.B.Šimić, počinje 1.svjetski rat, izlazi antologija *Hrvatska mlada lirika*)
- NOVOST je odnos prema tradicionalnom shvaćanju umjetnosti (simbolizam, ekspresionizam)
- treba osigurati potpunu slobodu razvoja individualnih talenata. Novi naraštaj mlađih pisaca se obračunava s tradicijom
- ostvarena su najpoznatija lirska, prozna i dramska djela moderne
- kako su studenti otišli u Prag i Beč tamo se javljaju u časopisima **Hrvatska misao** (Prag) i **Mladost** (Beč)
- prekida se s tradicijom i prodire se u najdublje sfere ljudske intime (san, java, stvarno i nestvarno) umjetnost je izraz ljudske ličnosti
- modernu je obilježio **stilski pluralizam**:
 - a) impresionizam
 - b) ekspresionizam
 - c) naturalizam
 - d) simbolizam
- 1900. osniva se DHK
- još izlazi *Vienac*
- LIRIKA: A.G.Matoš; Vidrić, Nazor, Fran Galović, D.Domjanić,
- PROZA: novela (J.Leskovar, D.Šimunović, Matoš, Cihlar Nehajev-roman *Bijeg*, Polić Kamov)
 - roman (I.Kozarac, Milan Begović, izašao je tada i Šegrt Hlapić, ali je on van okvira)
- DRAMA: Josip Kosor, Ivo Vojnović...

A. G. MATOŠ

- 1873. – 1914
- pjesnik, pripovjedač, kritičar, eseijist, putopisac
- 1894. dezertirao iz vojske i sve do 1908. živi u Beogradu, te u Ženevi i Parizu
- pripovijetke: *Iverje, Novo iverje, Umorne priče*
- pjesme
- putopisi: *Vidici i putovi; Naši ljudi i krajevi*
- simbol je hrvatske moderne
- od svega, poeziju je počeo najkasnije pisati kao već zreo pisac. Teme su mu od ljubavi do smrti. Uzor mu je Baudelaire.
- po formi su to **većinom soneti**, vrlo muzikalni stih, sinestezije,...
- Njegova je lirika odraz sukoba u sebi, odvojenosti od domovine,
- dva možda najčešća pojma u njegovom stvaralaštvu su „ljubav“ i „cvijet“ – *ljubav* kao apstraktan osjećaj, a *cvijet* kao konkretizacija ljubavi.

UTJEHA KOSE

- TEMA: uzvišenost боли i vedrina utjehe
- Vrsta: ljubavna lirska pjesma, pisana je u obliku soneta
- isprepliću se dva osnovna motiva – motiv smrti (*Gledao sam te sinoć. U snu. Tužnu. Mrtvu.*) i motiv ljubavi (*Gotov da ti predam život kao žrtvu.*) – žrtva svoga života zbog ljubavi i jedinstva smrti
- motiv vječnog začaranog kruga koji prolazi svatko od nas – život, nada, smrt
- očaj i beznade
- kosa je u pjesmi simbol života, ona ostaje jedini vizualni znak da je u nekome postojao život i pjesniku daje poruku da ne tuguje, da njegova draga sada živi ljepotu koja postoji samo u snovima (*Miruj! U smrti se sniva!*)
- Matoš ovom pjesmom izražava vrijednost ljepote – ljepota ostaje ljepota, a čak je niti smrt ne može uništiti

1909.

- TEMA: Hrvatska kao mučenik
- Vrsta: domoljubna lirska pjesma, pisana u obliku soneta
- Matoš osjeća prilike koje se događaju u Hrvatskoj
- pjesma ima malo proračunski karakter – zato što se boji sudbine koja prijeti Hrvatskoj
- pjesnik prepoznaje Hrvatsku kroz svoju majku, majku kao simbol najveće povezanosti s njim, čime i želi pokazati koliko mu je stalo do njegove domovine – *Jer takvo lice ima moja mama.*
- pjesnik izražava svoje domoljublje i spremnost da u svakom trenutku bude uz svoju domovinu i pomogne joj
- ključni stih u pjesmi je –*Jer Hrvatsku mi moju objesiše.* – i baš tim stihom pjesnik želi reći koliko njegova domovina pati i koliko on sam želi njoj pomoći, koliko je tužan zbog situacije u njoj

MILUTIN CIHLAR NEHAJEV: BIJEG

Roman kojega je kritika, a i Matoš, ocijenila najboljim romanom moderne. **Podnaslov** je „*Povijest jednog našeg čovjeka*“. To je primjer **romana lika** jer je u cijelosti roman posvećen

liku Đuri Andriješeviću, njegovoj psihi, stanju svijesti, ponašanju, položaju u društvu. Svi ostali likovi imaju funkciju octravanja karaktera glavnog lika. On je kao moderna varijanta suvišnog čovjeka realizma. Svi su ti likovi sanjari, talenti, velikog intelektualnog potencijala i nisu dorasli zahtijevima okoline. Osnovna im je značajka pasivnost, preosjetljivost, nesposobnost socijalizacije (klonuli intelektualci u sudaru s okolinom i sa samim sobom).

U trenutku kad s od njih očekuje akcija, Andrijaševiću ponestaje volje i energije. Osnovni sukob je unutar lika.

Autorsko pripovijedanje isprekidano je monološkim djelovima glavnog lika, pismima, stranicama iz dnevnika.

Roman karakterizira izrazita **defabularizacija**, pri čemu se autor poslužio modernom tehnikom pisanja, odnosno pokušajem zatvaranja interesnog kruga na čovjeku bitne probleme. Pri tome sve ostalo stavlja se u drugi plan, posebno nacionalna i socijalna motivacija.

Roman ima autobiografskih crta, pa bi se moglo kazati da je to opis života i osobnosti mladog Milutina Cihlara Nehajeva. Najvećim se djelom zbiva u Senju. Lik mladog i nadarenog Đure Andrijaševića slama se u sukobu s okolinom i zbiljom, te život završava alkoholizmom i samoubojstvom.

DINKO ŠIMUNOVIĆ: MULJIKA

- novela
- društvena sredina u koju je smještena radnja je uvijek mala i pomalo obilježena zadrošću
- Šimunović je lik Boje prema ostalim djevojkama stavio u suprotnost njezin fizički izgled i postupke motivira odgojem i društvom
- ljubavna fabula: Ilijin bezuspješan pokušaj da se približi Boji
- Bojina tragika
- Radnja Muljike je smještena u mjesto Manastir Draga u 1905. godinu. Opisani su mjesto i likovi, a posebno je opisan lik po kojem je roman nazvan: nježne i boležljive djevojke po imenu Boja, odnosno Muljika, glavne junakinje.
- Problematika koja se obrađuje u djelu Muljika jest opis prilika i života ljudi u seoskoj sredini koji se oblikuju u neposrednom odnosu prema tradicionalnim društvenim zbivanjima, tj. prikaz različitih događanja i situacija u životu na selu, odnos seoskog i gradskog života, položaj žene u zaostalim sredinama, ljubav, emocije, herojstvo i tradicija.

IVAN KOZARAC: ĐUKA BEGOVIĆ

- Roman je psihološka karakterizacija glavnog lika (štokavska ikavica u prilog autentičnosti)
- život glavnog junaka po kojemu je roman i dobio naziv.
- Opisao je korijene od kojih potječe, a koji su razlog njegove raspojasanosti, njegovu težnju prema samouništenju i čudljivu narav.

- Gl. Lik je Đuka Begović (30 god.) koji se vraća iz zatvora nakon četiri godine (ubio je oca u svađi)
- Roman se vraća u prošlost nakon što Đuka legne pod šljivu na imanju i počinje se sjećati djetinjstva. Kad radnja stigne do ubojstva oca, vraća se u sadašnjost.
- Potratio je i rasuo (prokockao i propio, založio i miraz kćeri) ostatak života te završava kao čuvar stoke čovjeku kojega je mrzio
- Lik Đuke Begovića je po svojoj podvojenosti tipičan lik moderne (leži pod stablom i gleda u nebo, a uronjen u panonsko blato)
- Na jednoj je strani svijest o vlastitoj iznimnosti i izdvojenosti, koju mu je neprestano usađivao otac, a na drugoj nemogućnost da pobegne od poroka i naslijedene “gnjile krvi”. Najugodnije se osjeća sâm, u prirodi, u šumi
- U romanu je sve usmjereni isključivo na karakter glavnoga lika i sve je u funkciji njegova osvjetljavanja
- neprestano inzistira ne samo na kvaliteti nego i na intenzitetu života pa sve što radi, nastoji raditi samo za vlastiti užitak.
- Život po njemu treba u doslovnom smislu riječi “trošiti” (pa na kraju i “potrošiti”) i po tome se on razlikuje od prosječne okoline koja ni ne zna živjeti nego (po njemu) zapravo samo vegetira.
- Đukine su veze sa ženama burne, kratkotrajne, lišene bilo kakve dublje ljubavne osnove, svedene gotovo isključivo na seksualni kontakt i zadovoljenje primarnoga nagona